

КОЛЕДНО-НОВОГОДИШНАТА МАГИЯ

препечатано от книгата "Търновски празници 1878-1944г." на Тодорка Недева

Освобождението ритуалите за Коледа и Нова година в България започват да се европеизират. Амбициите на царските особи и на управляващите по места се насочват към заветната цел: всичко да бъде „както в Европа“ - и новогодишните балове с изискано меню и тоалети, „изписвани“ на заможните дами и господа от чужбина, и украсените елхи по площадите, в държавните и общински сгради, а по-късно и в частните домове. Изпращането на честитки с благопожелания, подаряването на нетрадиционни дарове на близки и приятели и искрящите в небето „огнени играчки“ също стават част от коледно-новогодишната магия.

Великотърновци очакват с радост и нетърпение светлите празници и се подготвят за тях с искрено и неприкрито удоволствие. Запазвайки част от традиционните елементи в празнуването им, те подсилват техния чар с „нещо европейско, нещо парижко, нещо, от което хем се чувстваш болярин, хем се изживяваш по-така, по-западно, аристократично и изискано“, както Кръстьо Тонев - известен търновски сладкар, споделя пред съгражданина си Иван Стоянов в новогодишната нощ на 1941 година.

ИСТОРИЯТА НА НОВОГОДИШНИТЕ КАРТИЧКИ, НАРИЧАНИ НЯКОГА „ПОДВИЖНИ КАРТИНКИ“

Сред любимите и разпространени в цял свят коледни обичаи е изпращането на честитки с благопожелания за здраве, щастие и любов. Не само за „каймака“ на обществото, но и за простолюдието е въпрос на чест, престиж и късмет да украси с прелестните подвижни картинки дома си в тихата и свята рождествена нощ. Те се възприемат като своеобразна прелюдия към празничното настроение и начин за единение на близките и приятелите, намиращи се в различни краища на света.

Коледните картички имат дълга и интересна история. По сведения на редица хронисти корените им се крият в далечното Средновековие. Преди векове в европейските църкви и манастири изработват миниатюрни гравюри с трогателно-назидателни библейски сюжети. Те се продават на прииждащите

за рождествените празници поклонници. Аристократи и заможни търговци купуват тези праобразци на коледни честитки, украсяват с тях домовете си и вярват, че така привличат божията благодат. Хората с по-големи финансови възможности подаряват гравюри и на близките си. От своя страна щастливците поставят милия сувенир в рамка, която окачват на видно място в жилището.

Истинската коледна картичка обаче е измислена в края на XVIII в. от английския художник Добсън. Гениалното хрумване го осенява, докато на празничната трапеза си похапва традиционната печена патица, гарнирайки я обилно с пунш. „Вкусната“ и тържествена обстановка е помрачена единствено от липсата на приятели и близки. За да избяга от самотата, художникът рисува на картонче първата поздравителна коледна честитка. По-късно тя е литографирана и „изобретението“ на англичанина се появява на пазара. То се посреща с огромен интерес. Тогава хората все още не изпращат литографиите по пощата, а си ги подаряват лично. Сведенията сочат, че „картинките“ се радват на по-голям интерес дори и от традиционните подаръци на добрия Дядо Коледа. Не липсват и случаи, в които приятели „смразяват“ завинаги взаимоотношенията си само защото някои от тях пропускат да поднесат коледните си честитки.

Години по-късно френският художник Демезон предлага картичките да се изпращат с пощенски дилижанси до получателите, за да се обхване по-широк кръг от хора, удостоени с честта да бъдат поздравени от близките си с Рождество Христово. Рационалната идея обаче няма успех, тъй като полицията проявява нездрав интерес към съдържанието на посланията. Така недалновидните французи пропускат възможността да станат родината на първата в света пощенска коледна картичка. Затова пък през 1843 г. в Лондон се продават 1000 бройки от пощенския „пионер“ с коледни мотиви. Картичката изобразява щастливо семейно тържество, а под рисунката има надпис „Честита Коледа и Весела Нова година.“ Идеята принадлежи на сър Хенри Коул, а художникът, реализирал коледната „приумица“ на английския аристократ, се нарича Джон Колкот Хорзли.

Западното изобретение се харесва и на руските дворяни, много от които започват да колекционират рождествените картички. Вероятно малцина знаят любопитния факт, че руските търговци купуват картички без надпис от Англия, а по-късно поръчват на тях ръчно да се изпишат поздравления на кирилица. Тази практика по-късно се възприема и у нас.

И България не остава безразлична към магията на „подвижните“ рождествени пожелания. Появата им датира още от първите месеци на Руско-турската война, когато се поставят и основите на пощенските служби в страната. Нашите предци възприемат и практиката да се доставят празничните картички от чужбина, като на лицевата им част се поставя текст на български.

Както всички, и старо столичани остават пленени от очарованието на коледните честитки. За да не изостанат от европейците нито крачка, болярите започват да си разменят цветни картички с благопожелания за здраве, щастие и любов. Разнообразието от рождествените „картинки“ в началото на миналия век е наистина смайващо. По рафтовете на търновските книжарници и по витрините на магазините се срещат честитки - истински произведения на изкуството. Почти всички са отпечатани в чужбина, а някои дори са изрисувани на ръка. Жителите на старата столица остават удивени и от появилите се релефни изображения, изработени от коприна или друг фин плат и щедро обсипани със „златен“ и „сребърен“ прах. Не липсват и картички, изобразяващи сюжети от картини на прочути художници. В първите следосвобожденски години поздравленията задължително се изписват на лицевата страна, а гърбът остава запазена територия за адреса.

Любопитен е фактът, че през този период празникът Рождество Христово става чудесен повод за разкриване на чувствата между търновските девойки и младежи, а очарователните „картинки“ се превръщат в своеобразни послания за любов и начин за изразяване и „легализиране“ на сърдечните младежки трепети.

Дори и трудните военни години (1912- 1918 г.) не прекършват желанието на старостоличани да си изпрацат коледни и новогодишни картички. По обясними причини особено по време на Първата световна война много често от и за фронта

пристигат честитки с нетипични сюжети. Често и съдържанието на посланията съвсем не е празнично, а засягащо проблеми, свързани с потребностите на нелекото ежедневие.

С постепенното преодоляване на последствията от войните стилните и изискани коледни и новогодишни честитки отново стават част от търновската магия на снежните празници. За отбелязване е и интересният факт, че гордеещите се с престолнината старостоличани изпращат новогодишните си пожелания, изписани на пощенски картички със сюжет от своя град.

През 30-те, 40-те и 50-те години на ХХ в. болярите с удоволствие започват да изпращат честитки с изрисувани от Вадим Лазаркевич коледарчета. Вероятно и до днес те могат да се открият в някои домове като скъп спомен от детството и младостта. В миналото творби на търновските художници Борис Денев, Ангел Каранешев, на свързания със старата столица Стоян Василев също с успех се разпространяват като коледни и новогодишни картички и със свежия си рисунък доставят удоволствие и радост в десетки български домове.

През 30-те и 40-те години на миналия век започва да се утвърждава и модата на визитките. В нейния плен попада и ненадминатият актьор от старата столица Константин Кисимов. През 1937 г. на гърба на визитната си картичка той пише до големия поет Николай Лилиев: „Ч.Н.Г. Р.ХР., желая Ви щастие! Кисимов“.

Празниците са и чудесен повод за размяна на поздравителни телеграми между Търновската община и Двореца, в които се изразяват взаимните пожелания за „честита и щастлива Коледа и Нова година“.